

[Jak vznikla a putovala výstava ke stému výročí prvního zákona o veřejných knihovnách \[1\]](#)

Autor:

- [SALÁTOVÁ, Renáta](#) [2]

Číslo:

- [2020, ročník 29, číslo 3/4](#) [3]

Rubrika:

- [Trendy v knihovnách](#) [4]

Klíčová slova:

- [dějiny knihoven a knihovnictví](#) [5], [knihovní zákon](#) [6], [výstavy](#) [7]

V roce 2019 jsme si připomněli sto let od přijetí prvního zákona o veřejných knihovnách u nás. U příležitosti výročí byla v Národní knihovně ČR připravena výstava 100 let prvního zákona o veřejných knihovnách. Článek přibližuje proces jejího vzniku a témata, na něž je zaměřena; nastiňuje také, kam výstava zatím doputovala.

Koncepce výstavy

Na základě [zákona o veřejných knihovnách obecních ze dne 22. července 1919 \(č. 430/1919 Sb.\)](#) [8], který má pouze dvanáct paragrafů, vzniklo deset panelů a jeden panel úvodní. Ty byly doplněny texty z [nařízení vlády republiky československé ze dne 5. listopadu 1919, jímž se provádí zákon o veřejných knihovnách obecních \(č. 607/1919 Sb.\)](#) [8], a texty z knih, odborných časopisů a archiválií, které byly k tomuto tématu dohledány. Zaměřili jsme se nejen na knihovny, ale i na zaměstnance knihoven, složení knihovního fondu, služby knihoven a čtenáře samotné. Doba si žádala své a bylo nesmírně zajímavé se do této problematiky ponořit.

Určitou inspirací nám byly regionální výstavy k tomuto výročí. Výstava samotná měla mít edukační charakter a měla široké veřejnosti osvětlit, proč máme nejhustší síť knihoven na světě. Odborné veřejnosti měla naopak připomenout, co tento zákon pro knihovny znamenal.

Příprava výstavy

Výstavě samotné předcházela odborná rešerše, abychom si ujasnili, jaké materiály máme k dispozici. Bylo to o to složitější, že přímo naší knihovny se tento zákon příliš netýkal. Muselo se proto pátrat jinde. Byla to tvůrčí a trpělivá práce. Poté bylo třeba vědět, jaký je rozpočet, kde bude výstava vystavena, v jakém termínu a zda budou nějaké doprovodné akce (přednášky, vernisáž apod.).

Sehnat nejen materiály, dobovou literaturu a dobový tisk, ale také dobové fotografie byla výzva, neboť v té době oborové časopisy byly spíše plné textu, fotografie se vyskytovaly zřídka, a když už se vyskytly, pak ne v kvalitě použitelné pro výstavu. V Knihovně knihovnické literatury se nacházejí časopisy, například Česká osvěta nebo Časopis československých knihovníků, do nichž psali takoví velcí jako Živný, Tobolka, Mahen apod. Oborové časopisy skutečně měly a stále mají informační,

vzdělávací a archivní hodnotu.

Závěrečné korektury jsme s kolegyní Annou Machovou dělaly s lupou v ruce – šlo o kontrolu drobného tisku v dobových materiálech.

Došlo k prostudování nejen zákona a zaslání naskenovaného originálu z parlamentní knihovny, včetně zprávy o jednohlasném přijetí zákona, ale také k prostudování materiálů z fondů Národního archivu a oblastních archivů (např. z fondu Státního okresního archivu Zlín). Řada doprovodných dokumentů byla nalezena ve fondech Knihovny knihovnické literatury. Kolegyně nám ochotně půjčovaly knihy a staré časopisy. Právě ve starých knihovnických oborových časopisech jsou k nalezení zajímavosti o tehdejší četbě, službách čtenářům apod.

Administrativu včetně licenčních smluv, žádosti o bezplatné využití fotografií a mapy nám připravilo právní oddělení Národní knihovny ČR. Dále jsme navázali spolupráci s časopisem Čtenář, na jehož stránkách ve zvláštní rubrice vycházely články ke stému výročí zákona o veřejných knihovnách obecních. Autory, kteří přispěli do této rubriky, jsme oslovili i v souvislosti s výstavou (šlo o témata menšinových knihoven, knihoven na Slovensku či na Podkarpatské Rusi).

Tematické okruhy

Začali jsme prvními iniciativami před přijetím zákona a pokračovali knihovnickými osobnostmi, které stály u zrodu tohoto zákona a které ho uváděly do praxe. Následovala problematika naplňování zákona na československém území. Dílčím tématem byl například vliv českých obrozenců na vymýcení negramotnosti na Slovensku či Podkarpatské Rusi. Zajímavostí je, že v Bratislavě nebyla v roce 1918 ani jedna slovenská knihovna. Také u nás nebyla situace jednoduchá – národnostní menšiny, ať už německá nebo polská, také měly své knihovny.

Dále byla věnována pozornost tomu, jak stát podporoval knihovny a jaké důvody ho k tomu vedly, a také knihovnám a jejich čtenářům.

Dalším tematickým okruhem se stala vlastní knihovnická práce – co tenkrát obnášela knihovnická profese (zvláště na venkově to často neměli vůbec jednoduché, když půjčovali pouze ve sklepích, kde jim byla zima a nemohli tam vydržet) a jak byla hodnocena. Zařazeny byly i zajímavosti z práce knihovníků samotných, například odpověď na otázku, od kdy mohly v knihovně pracovat ženy (Československo – na rozdíl od jiných států – bylo v tomto ohledu velmi pokrokové).

Pozornost byla věnována i vzdělání knihovníků, tomu, kde a jak vznikly první knihovnické kurzy, první knihovnické školy apod.

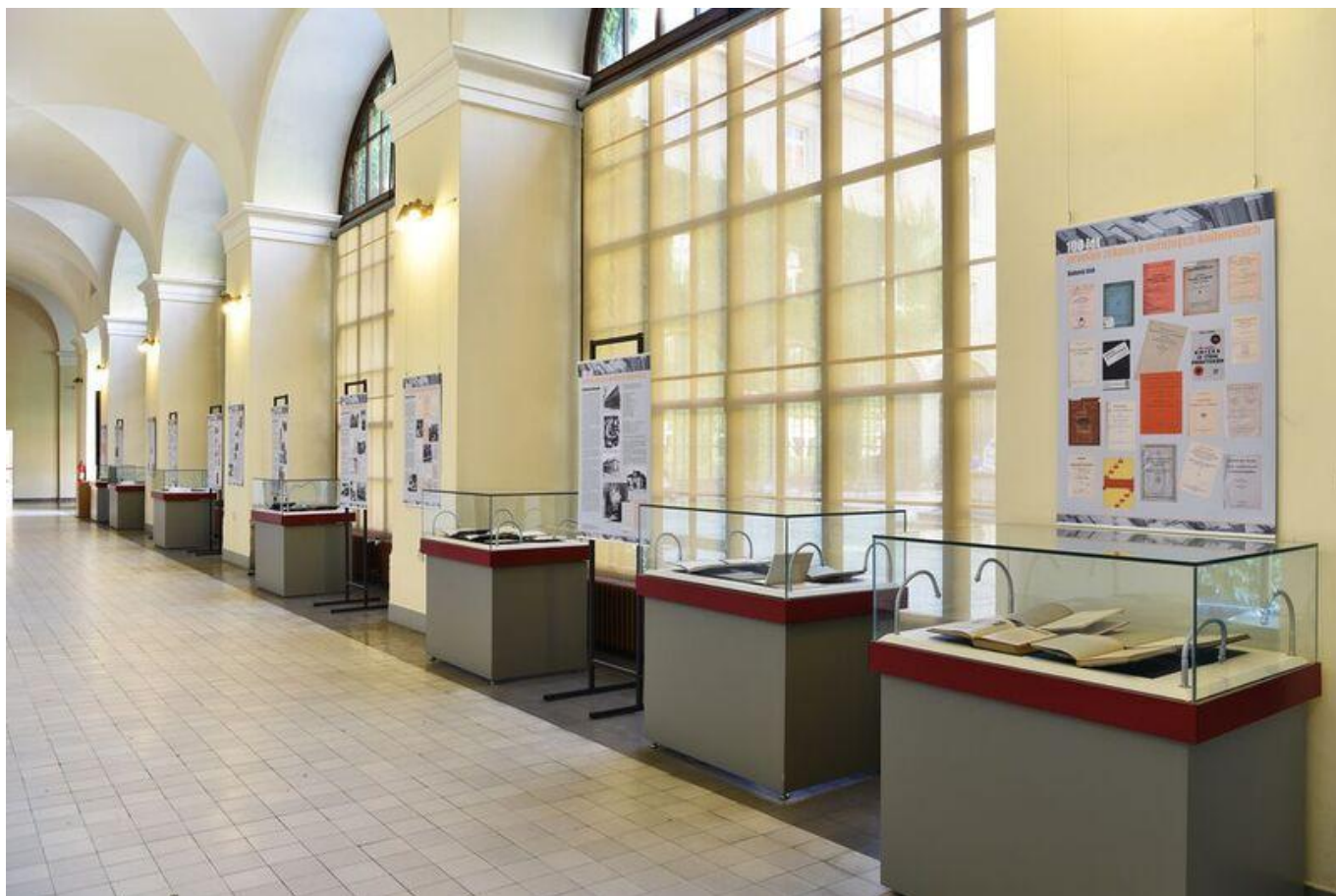
Výstavu doplňuje panel obálek dobové literatury.

Putování výstavy

Výstava byla veřejnosti nejprve přestavena v [Klementinu v prostorách galerie Národní knihovny](#) [9].

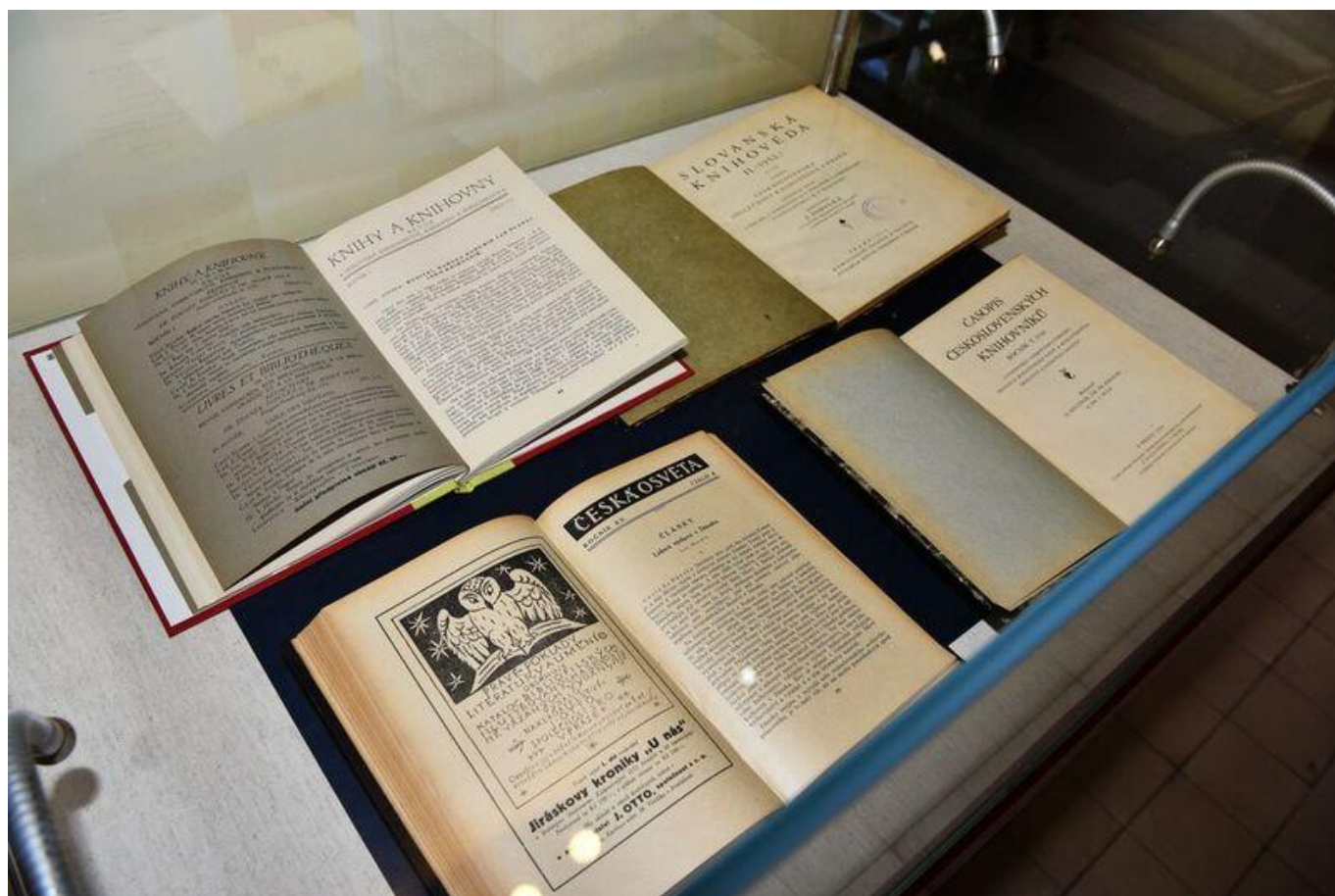
[10]

[11]
Celkový pohled na výstavu v Klementinu

[12]
Panely věnované menšinovým knihovnám a podpoře knihoven ze strany státu

[13]

Na výstavě v Klementinu byla k vidění i dobová odborná literatura

[14]

Výročí se věnovaly i současné knihovnické časopisy

Poté putovala do Zlína, Ústí nad Labem, Černilova, Opavy nebo například Liberce a vlastně tak (kromě Podkarpatské Rusi) udělala okruh první republikou.

[15]

Výstava v Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně (na snímku Renáta Salátová)

[16]
Seznámit se s ní mohli i zájemci v Černilově

Výstava

100. výročí knihovního zákona

10. 2. - 2. 3. 2020

Zákon schválilo Národní shromáždění 22. července 1919. Byl inspirován anglo-americkou tradicí a zavedl povinnost zřídit knihovnu v každé obci a menšinovou knihovnu tam, kde bylo jinonárodní obyvatelstvo. Zákon také stanovil zřizovat na obci nezávislé knihovní rady. Ty měly na starost záležitosti provozu knihovny (např. výběr personálu, akvizice, výpůjční řád). Poprvé je také (zatím v obcích nad 10 tis. obyvatel) formulován zákonný požadavek na knihovnické vzdělání v ČR, což vedlo o rok později k založení Státní knihovnické školy...

Univerzitní knihovna Slezské univerzity v Opavě
Vstup volný

UNIVERZITNÍ
KNIHOVNA SU
V OPAVĚ

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

[17]

Výstava doputovala rovněž do Opavy

Výstava byla po svém zveřejnění ihned fyzicky rozebrána na dobu celého roku a půl. Zásílali jsme ji elektronicky; některým knihovnám pro zveřejnění na web. Některé si ji vytiskly a vystavily ve svých prostorách a poté jim zůstala ve fondu. Jiné měly prostory, aby přijaly fyzickou výstavu čítající jedenáct panelů o rozměrech 100 × 75 cm, které mají lišty a háčky, a mohly ji zavěsit, ať na stojany nebo na zdi. Výstavu jsme zapůjčovali zdarma na základě licenční smlouvy. Do listopadu 2020 byla výstava ve fyzické či online podobě zapůjčena na 28 místech, a to v krajských, vysokoškolských, městských knihovnách a kulturních zařízeních. Byla i na Slovensku, kde byla spojena se stým výročním vznikem univerzitní knihovny.

Univerzitná knižnica v Bratislave, Národná knižnica ČR
a Spoločnosť priateľov Univerzitetnej knižnice v Bratislave
si Vás dovoľujú pozvať na odborné podujatie spojené s výstavou

PRVÉHO KNIŽNIČNÉHO ZÁKONA

100 ROKOV

UNIVERZITNEJ KNIŽNICE V BRATISLAVE
A POČIATKY JEJ VZNIKU PO ROKU 1919

venované dvom významným výročiam
v dejinách knihovníctva a vzdelanosti na území Česka a Slovenska

4. marca 2020 o 17.00

v Prednáškovej sále UKB na Ventúrskej 11 v Bratislave

Otvorenie podujatia

Generálna riaditeľka UKB a príhovory hostí

*Vznik a vývoj Knižnice Univerzity Komenského
v Bratislave v období 1. ČSR*

Mgr. Matúš Kaščák (UKB)

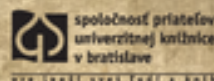
100. výročie prijatia 1. knižničného zákona (1919)

PhDr. Renáta Salátová (NK ČR)

Hudobný program počas podujatia

Paper Moon Trio, dobová hudba z 20. – 30. rokov 20. storočia

Podujatie sa koná pri príležitosti Týždňa slovenských knižníc 2020.

[18]

Výstava se také stala součástí oslav stého výročí vzniku Univerzitní knihovny v Bratislavě

Při přípravě článku byla využita publikace: TIŠLIAR, Pavol et al. *Výstava v archivu: teorie a praxe*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2019. 109 s. ISBN 978-80-210-9406-2.

Autorkou fotografií z Klementina je Eva Hodíková z Národní knihovny ČR. Obrazový doprovod poskytla Renáta Salátová z téže knihovny.

URL zdroje: <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2020-rocnik-29-cislo-34/jak-vznikla-putovala-vystava-ke-stemu-vyroci>

Odkazy

- [1] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2020-rocnik-29-cislo-34/jak-vznikla-putovala-vystava-ke-stemu-vyroci>
- [2] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/salatova-renata>
- [3] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2020-rocnik-29-cislo-34>
- [4] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/rubriky/trendy-v-knihovnach>
- [5] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/dejiny-knihoven-knihovnictvi>
- [6] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/knihovni-zakon>
- [7] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/vystavy>
- [8] https://ipk.nkp.cz/docs/legislativa/KnihovniZakon_1919.doc
- [9] <https://www.nkp.cz/nkp/o-knihovne/odborne-a-kulturni-akce/vystavy/rijen2019>
- [10] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/781/salatova3.jpg>
- [11] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/781/salatova5.jpg>
- [12] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/781/salatova4.jpg>
- [13] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/781/salatova2.jpg>
- [14] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/781/salatova1.jpg>
- [15] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/781/salatova9.jpg>
- [16] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/781/salatova8.jpg>
- [17] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/781/salatova7.png>
- [18] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/781/salatova6.png>